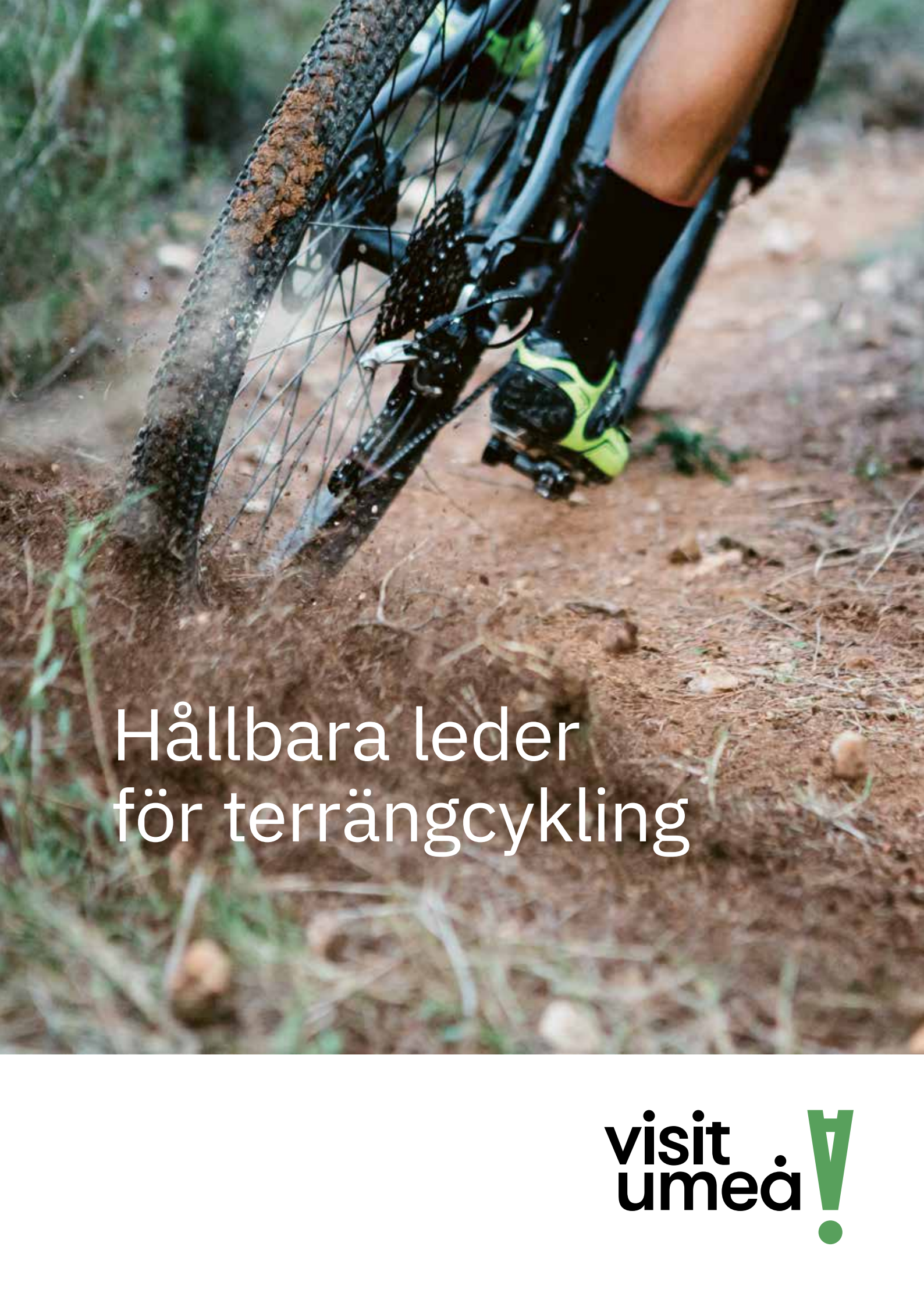

Hållbara leder för terrängcykling

**visit
umeda!**

Det här är ett verktyg för den som vill skapa en ny cykelled, eller få ordning på underhållet av en befintlig cykelled. Rekommendationerna vänder sig till föreningar, företag och organisationer.

Foto: Petter Lämås

Innehåll

Anläggning av nya leder	4
Förvaltning av leder	6
Riktlinjer för skyltning av leder	8
Svårighetsgradering	11
Markeringar	12
Översikt	13
Praktisk tillämpning	14
Lokal anpassning	15

Anläggning av nya leder

Det finns mycket att tänka på för den som vill skapa en ny led, och i iveren att erbjuda bra cykling är det lätt hänt att man tidigt grottar ner sig i hur fin den nya leden skulle kunna bli. Men hur man än vänder och vrider så är det alltid en sak som är viktigare än allt annat: relationen till markägarna.

Målgrupper och inriktning

Ju förr du kan bestämma dig för vem den planerade leden riktar sig till, desto bättre. Det finns många varianter av terrängcykling och det finns många typer av cyklister. Om du har en tydlig idé om vem som är den typiske cyklisten på din led är det också lättare att förstå vad dina besökare behöver för att bli nöjda. Bor de i närområdet, kommer de till leden med bil, har de varit här tidigare?

Fundera på vad vill du erbjuda och se till att dina besökare vet vad de kan förvänta sig. Vad har din led som andra leder saknar – och tvärtom?

Samarbeta med markägarna

Allemansrätten ger oss rätten att vistas i naturen under devisen ”inte störa, inte förstöra”. Den gäller på individuell nivå men ger inte självklar rätt att arrangera verksamhet i skog och mark. För att sätta upp skyltar, bygga en spång eller såga bort nedfallna träd krävs markägarens tillstånd.

När du funderar på att etablera en ny cykelled gör du därför klokt i att börja med att ta rätt på vilka markägare som finns i området. Kontakta sedan markägarna en efter en, berätta om tankarna och bjud in till en öppen dialog.

Kom ihåg att markägaren är den som bestämmer, du gör klokt i att lyssna på hur hen resonerar! Efter att den första

kontakten är avklarad kan det vara dags att ta fram ett konkret förslag. Åk gärna ut och titta tillsammans för att undvika missförstånd.

Kan markägaren tänka sig att på något vis upplåta befintliga stigar? Skulle det vara möjligt att dra en ny stig? Hur kan du göra för att undvika att ställa till problem?

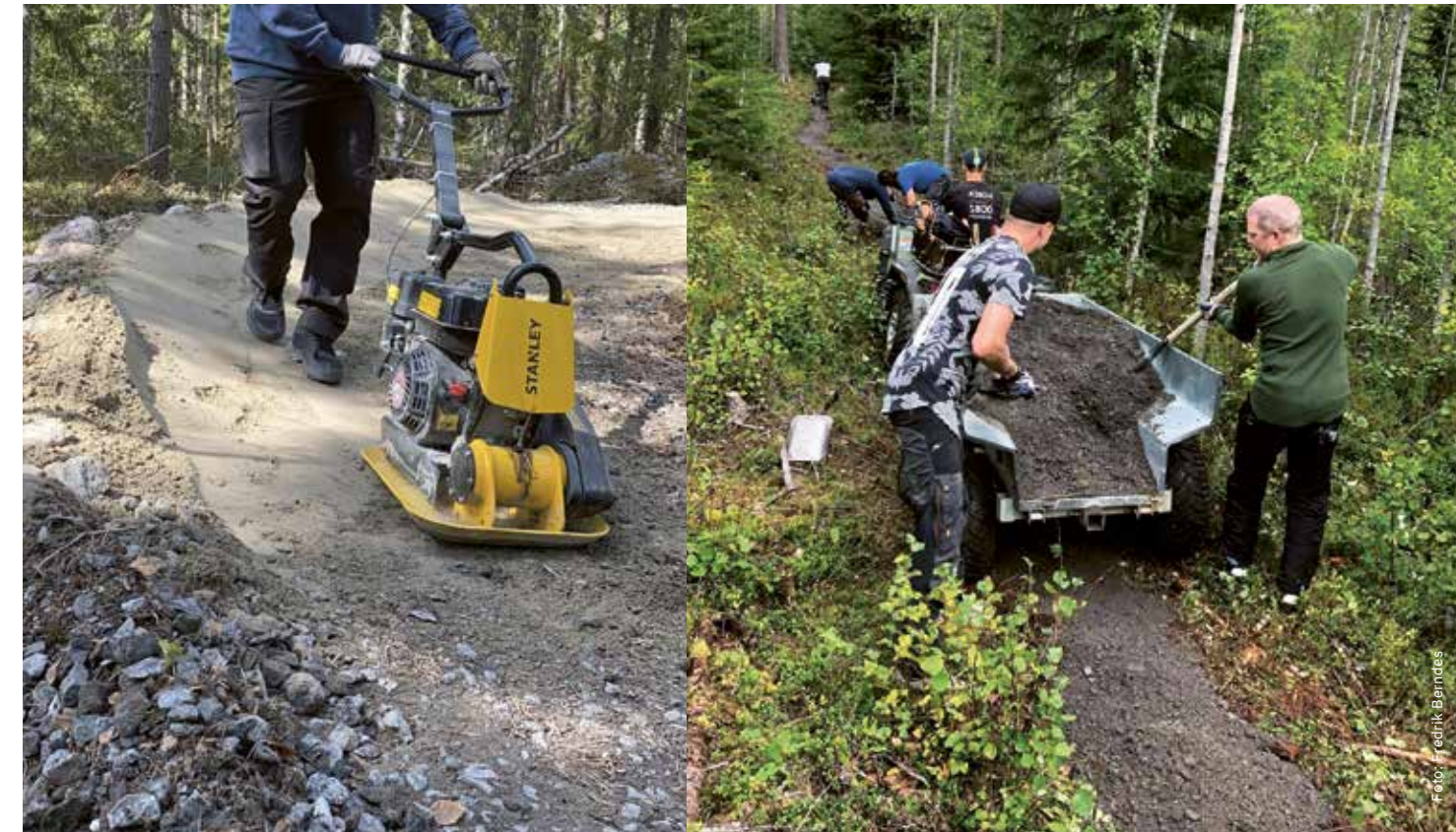
Resonera tillsammans om de åtgärder som kommer att behövas för att åstadkomma en bra led. Försök att förutse de problem som kan uppstå över tid och föreslå sätt att minska eller åtgärda dem.

Genom att göra en enkel analys över hur kommande klimatförändringar förväntas påverka trakten får du värdefull input i planeringen. På sida 16 finns en länk till ett bra material att utgå från för en klimatanpassningsanalys.

När ni är överens om hur den nya leden ska dras är det dags att upprätta ett nyttjanderättsavtal, ett exempel på avtal hittar du på sidan 14-15.

Skapa uppskattad cykling

För att åstadkomma en lyckad och uppskattad cykelupplevelse behöver du både tänka som en cyklist och samtidigt tänka lite bortom själva cyklingen. Använd dina lokala förutsättningar för att så långt det går erbjuda omväxlande cykling i natursköna miljöer. Utmana cyklisterna med

jämna mellanrum (med hänsyn till deras förmåga!) och använd dig av tempoväxlingar enligt samma principer som i en saga eller film. Variation gör cyklingen roligare.

Spektakulära vyer, naturfenomen eller intressanta hinder brukar vara uppskattade fotostopp för den som vill dela med sig av sin cykelupplevelse på sociala medier.

Utöver själva cyklingen behövs grundläggande infrastruktur – exempelvis parkeringsmöjligheter, skyltning, toaletter, cykeltvätt, vattenpåfyllning – för att ett besök ska bli en positiv upplevelse. Saknas allt detta får en led troligen inte särskilt många besökare, även om cyklingen i sig är fin.

Samråd med Länsstyrelsen

Innan du påbörjar det praktiska arbetet i terrängen bör du samråda med länsstyrelsen. Syftet med samrådet är att få hjälp att bedöma om de åtgärder du vill göra är lagliga och lämpliga ur ett ekologiskt perspektiv. Kanske behöver du utforma saker och ting på ett särskilt sätt för att minimera risken för skador och störningar.

Hitta finansiering

Som regel är det svårt att få ersättning för de arbetstimmar som krävs för att skapa en ny led, men det finns många sätt att finansiera de investeringar och inköp som behövs.

De flesta kommuner erbjuder någon form av investeringsstöd för idrottsföreningar, samt stöd för landsbygdsutveckling. Länsstyrelsen hanterar stöd till lokala naturvårdssatsningar (LONA-bidrag). Riksidrottsförbundet har ett anläggningsstöd för idrottsföreningar och Svenska cykelförbundet adminstrerar ett projektstöd som kan vara användbart.

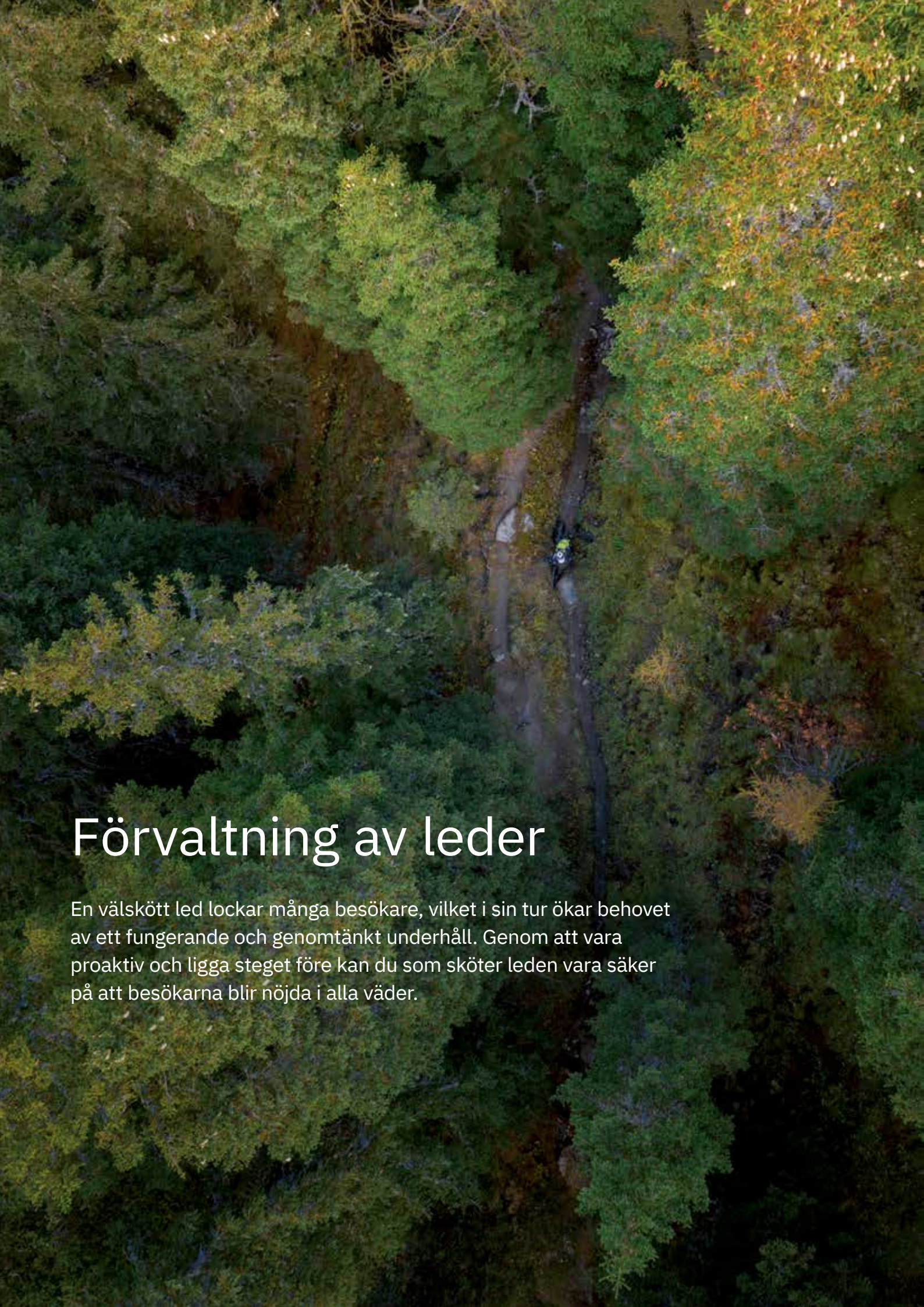
För större projekt kan det vara aktuellt med finansiering från Allmänna Arvsfonden.

Markägaravtal

Det krävs alltid tillstånd från markägaren för den som vill dra en led över annans mark.

Genom att teckna ett avtal med de berörda markägarna får du en tydlighet och trygghet i hur samarbetet ser ut och vilka åtaganden du har.

Sist i den här broschyren finns en avtalsmall som branschorganisationen Naturturismföretagen tagit fram i samarbete med bland andra LRF och Sveriges Jordägareförbund.

An aerial photograph of a dense forest. A narrow dirt trail winds through the trees. A person on a bicycle is visible on the trail, moving away from the viewer. The trees have green and some yellowing leaves, suggesting autumn. The lighting is soft, filtering through the canopy.

Förvaltning av leder

En välskött led lockar många besökare, vilket i sin tur ökar behovet av ett fungerande och genomtänkt underhåll. Genom att vara proaktiv och ligga steget före kan du som sköter leden vara säker på att besökarna blir nöjda i alla väder.

Samarbete med markägarna

För att vara säker på att en led ska finnas kvar över tid är det viktigt att ha goda relationer med alla de berörda markägarna.

Var lyhörd för vad markägarna säger och fånga upp eventuella problem så tidigt som möjligt. Involvera markägarna i planeringen av ledunderhållet och se till att du har koll på markägarens planer. Kanske behöver du stänga leden under någon period på grund av jakt, skogsarbete eller när marken är extra blöt eller känslig.

Sträva efter att träffa alla markägare en gång per år, passa gärna på att berätta om den feedback du får från de som använder leden.

Sist men inte minst: förläng nyttjanderättsavtalen i god tid!

Finansiering

Ekonomisk hållbarhet är ett måste för att lyckas underhålla en led över lång tid. I huvudsak kan intäkterna komma från tre håll: offentliga driftsbidrag, sponsorer och ledavgifter. Försök att hitta metoder för att uppskatta hur många som använder leden, det hjälper dig både i diskussionen med tänkbara finansiärer och när du ska budgetera underhåll och eventuella investeringar.

Marknadsföring och paketering

Det är givetvis viktigt att göra leden känd för cyklister på alla nivåer. Nästan lika viktigt är att den är känd bland lokala beslutsfattare och aktörer som skulle kunna ha intresse av att bredda sin egen verksamhet. Engagera turistföretagare i området, hjälp dem sätta ihop aktivitets- eller boendepaket där leden ingår. Kanske kan ni komma överens om att företaget betalar en slant per gäst de tar med ut på leden.

Bestäm dig för var du vill att dina potentiella besökare ska kunna hitta information om leden. Webb, sociala medier, appar, hotellreceptioner? Fokusera hellre på att vara aktuell och relevant i ett litet antal kanaler än att synas överallt.

Skötsel och underhåll

Inventera hela leden minst två gånger per år, vår och höst, för att få en tydlig bild över vilket underhåll som behövs. Planera in en eller ett par gemensamma arbetsdagar för att ta hand om det som behöver fixas. Här är en enkel checklista att utgå från:

- Röjning av kvistar och sly, för att ge god sikt och säker cykling.
- Kapa upp och flytta undan vindfällan.
- Bygga spång över blöta eller känsliga partier.
- Bygga eller förstärka broar över diken och bäckar.
- Dränera eller förstärka med fyllnadsmaterial för att motverka erosion.
- Trimma bort ris på marken, för jämnare slitage och säkrare cykling tack vare minskad risk att slå pedaler i stenar och stubbar.

Tänk på att det krävs behörighet för att hantera motorsåg och röjsåg!

Var inte rädd för att stänga av hela eller delar av leden när det är för blött, när det jagas älg, när det pågår avverkningar, eller när du genomför större underhållsarbeten.

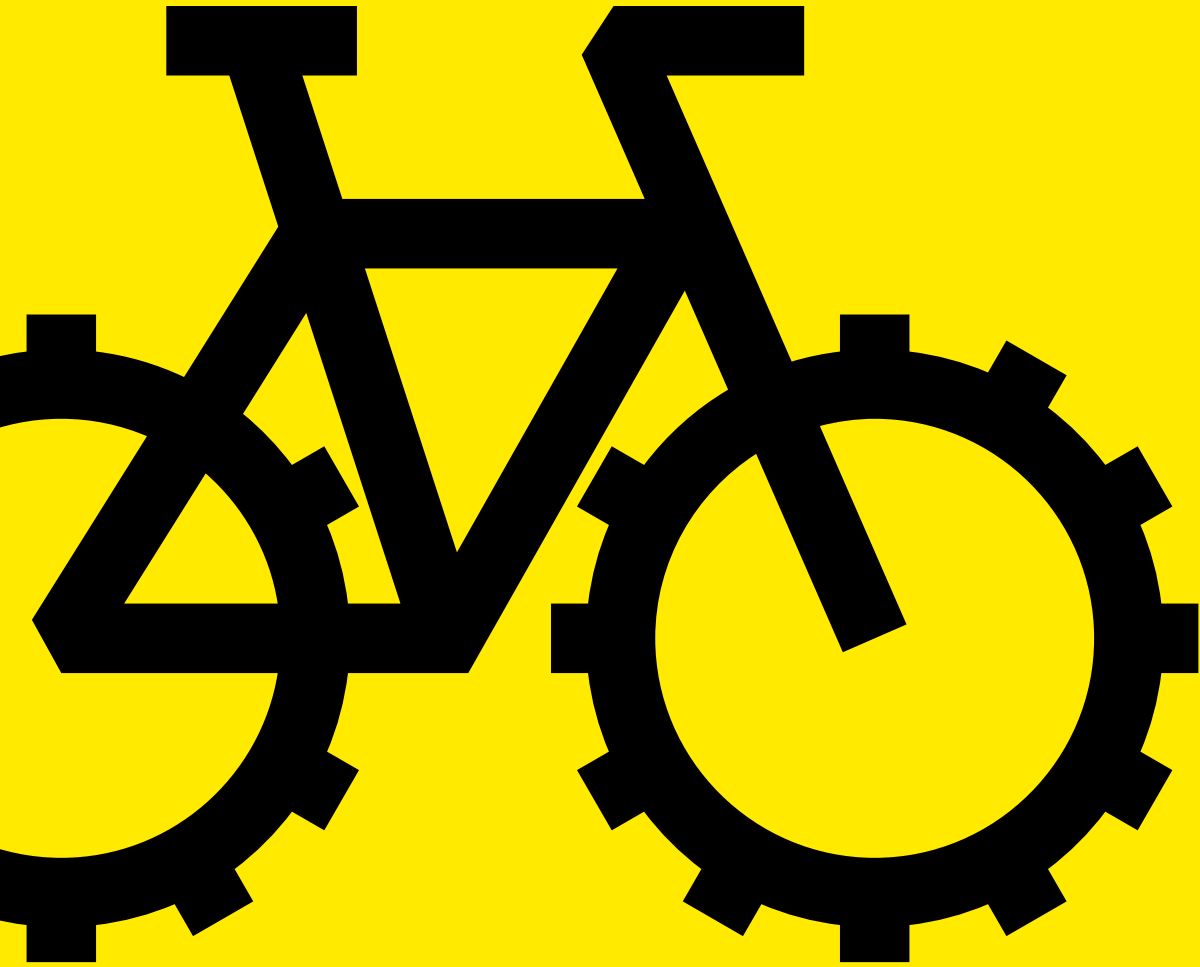
Uppföljning och planering

Avsluta varje säsong med att göra en uppföljning av året som gått, och använd uppföljningen som stöd för planeringen av nästa år. Checklista som stöd för uppföljningen:

- Hur många använder leden?
- Intäkter och utgifter?
- Behöver framtida underhåll räknas upp eller ner?
- Genererar leden omsättning för någon annan?
- Feedback från markägare och närboende?
- Vad tycker de som sköter leden?
- Har det varit arrangemang längs leden?
- Feedback från de som använder leden?

Riktlinjer för skyltning av leder

Riktlinjerna är tänkta att bidra till en enhetlig skyltning av mountainbikeleder och områden i Umeåregionen. Skyltningen av leder riktar sig till bofasta och tillresta cyklister, men även till andra grupper som vistas i ett område med skyltade leder.

Svårighetsgradering

Den som planerar skyltning av en led måste sätta sig in i svårigheten på den aktuella leden. Ledens svårighetsgrad handlar inte bara om hur själva leden ser ut, utan även om omgivningen och vilka risker den kan medföra för cyklisten. En led ska ha enhetlig gradering från start till mål och bör definieras av sitt svåraste parti.

Den som ansvarar för en led bör sträva mot att cyklisten ska få en så likvärdig upplevelse som möjligt längs hela leden – för bästa upplevelse och trygghet i cyklingen.

Om något enstaka parti sticker ut åt det svårare hållet bör man förenkla just det partiet eller hitta en alternativ dragning förbi det. Det går också att försvåra övriga delar av leden genom att skapa fler hinder längs sträckningen så att den blir mer jämn i sin svårighetsgrad.

Här följer ett ramverk för vad du bör ta med i din bedömning när du ska gradera en led.

Exempel på svårighetsgradering

Exempel 1: En bred stig, med flack lutning och små hinder definieras som grön. Om den gröna stigen löper längs med en smal avsats på en hög klippa kan ett enkelt misstag leda till mycket svåra konsekvenser. Klippväggen bredvid stigen ger mycket litet manöverutrymme. Stigen är då svart.

Exempel 2: En smal stig går brant utför på löst underlag. Det är god sikt inför backen, gott om plats runt om och backen planar ut på en öppen yta. Det är alltså låg risk, inga hinder och lindriga konsekvenser av ett misstag. Det lösa underlaget gör att graderingen är blå. Med skymd sikt, stenig och vass terräng utan plats för misstag skulle spåret vara svart.

Grön – Mycket lätt	Blå – Lätt	Röd – Medelsvårt	Svart – Svårt
Grusväg eller bred stig, bredd ca 60 cm och uppåt.	Stig med bredd på ca 40-60 cm.	Stig med bredd 30-50 cm.	Smal stig med bredd från 15 cm.
Lätt kupering, med lutningar på max 3% uppför och 5% utför.	Lätt kupering, max 5% uppför och 8% utför.	Backar med lutningar på max 8% uppför och ca 10% utför.	Kuperat och brant. ca 10% uppför och ca 15% utför.
Jämnt och fast underlag.	Fast underlag med inslag av rötter och stenar.	Bitvis löst underlag med större stenar, rötter och kanter.	Bitvis mycket löst underlag, stora stenar och rötter och höga avsatser.
Inga hinder.	Vissa hinder, alla går att rulla över. Höjd på hinder max 10 cm uppför och 20 cm utför.	Flera hinder, och kombinationer av olika hinder. Höjd på hinder max 20 cm uppför och 30 cm utför.	Komplexa hinder som inte går att undvika. Höjd på hinder max 50 cm.
Låg risk.	Relativt låg risk.	Vissa risker.	Hög risk.

Markeringar

Ledmarkering

Markering av leder görs med enfärgade symboler i färger-
na grön, blå, röd eller svart. Valet av färg ska återspegla
ledens svårighetsgrad enligt svensk praxis, se det tidigare
avsnittet Svårighetsgradering.

Vid korsningar och liknande används en riktningspil i svart
färg. Start och slut för respektive led markeras med tydliga
skyltar.

Kompletterande skyltar

Som komplement till själva ledmarkeringen används
varningssymboler för att varna för korsningar, besvärliga
passager och mötande cyklister.

Tänk på att varningssymbolerna är viktiga för att andra
som vistas i området ska förstå att det kan dyka upp
cyklister.

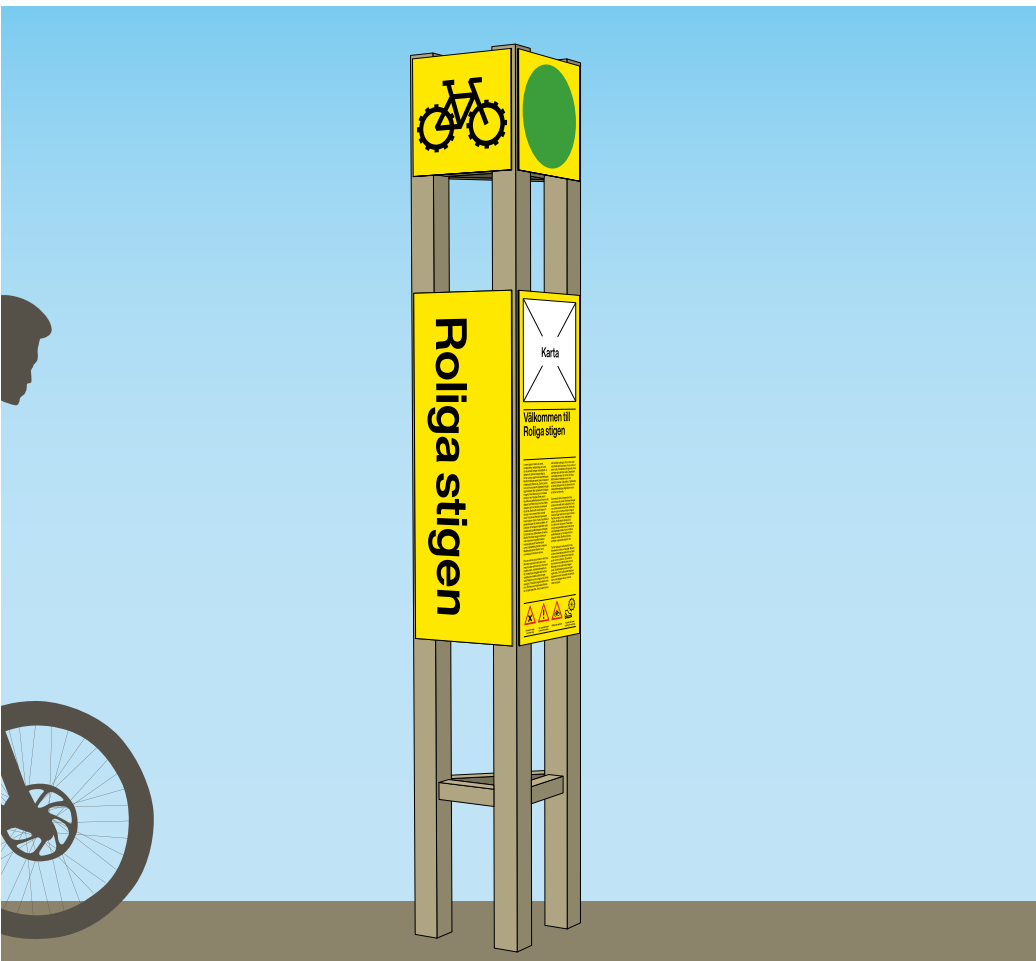
Mycket lätt	Lätt	Medelsvår	Svår
Riktningsangivelse		Startpunkt för led	Slutpunkt för led
Korsande stig, led eller väg	Var uppmärksam Lämna företräde	Mötande cyklister	Vi delar på leden, cykling & vandring

Översikt

Vid starten på en led bör det finnas en informationstavla
med en översiktskarta som visar ledens sträckning, samt
förklarar de symboler som används på kartan och längs
leden.

På platser där det finns flera leder med en gemensam
utgångspunkt samlas alla leder på en gemensam informa-
tionstavla.

Vid friluftsområden som redan har en informationstavla
infogas cykelinformationen som en del av den befintliga
informationstavlan.

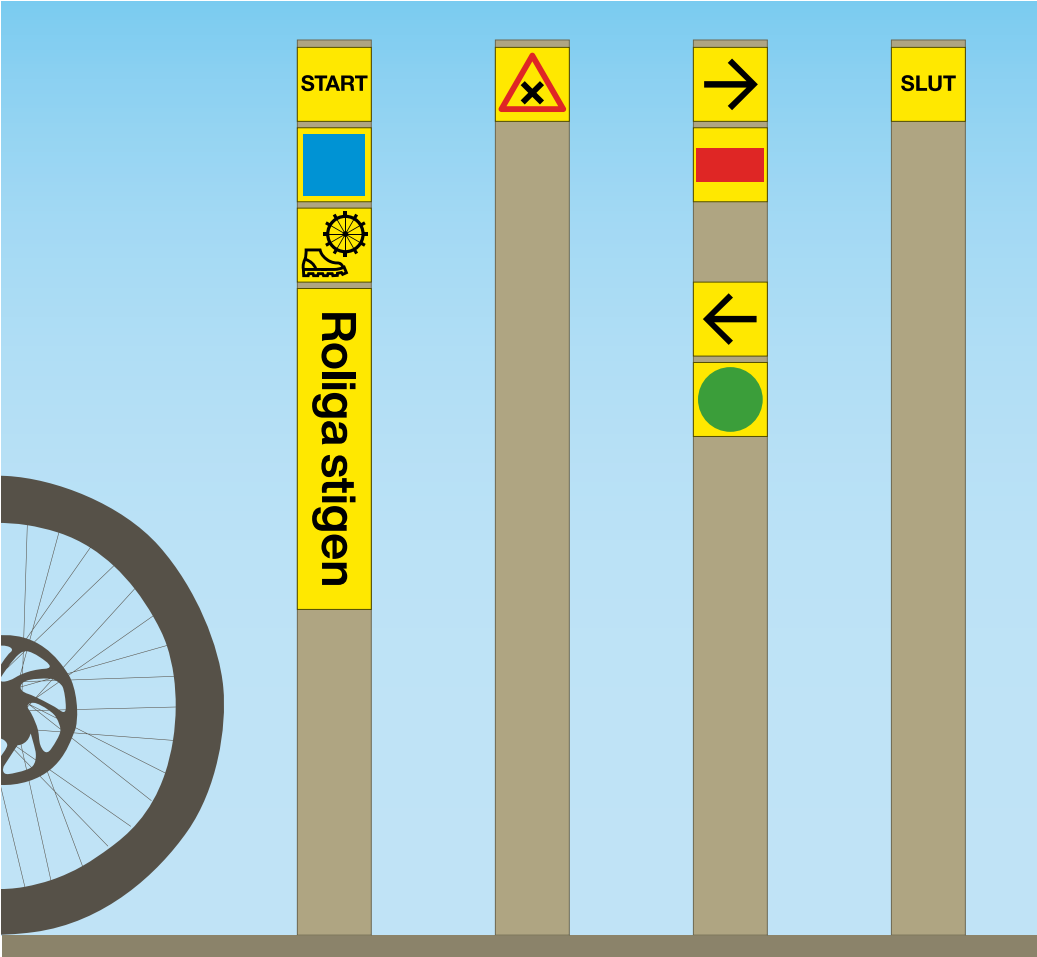
Praktisk tillämpning

De enskilda skyltarna bör mäta ca 10x10 cm. En lämplig höjd på ledstolparna är 120-150 cm. Tjockleken bör vara minst 35 mm, stadigare stolpar ger ett minskat underhålls-behov.

Vid varje korsning ska cyklisten mötas av en tydlig skylt-ning och gärna få visuell kontakt med en riktningspil efter korsningen, som en bekräftelse på att det är rätt väg. Så långt det är praktiskt möjligt placeras skyltar på höger sida i färdriktningen. Längs leden kan det ibland vara lämp-ligt att visa att man är på rätt väg, då används endast en riktningspil.

Sträva efter att skyltarna ska finnas i cyklistens synfält i minst 5 sekunder, vilket motsvarar ca 25 meters framför-hållning för en cyklist som rullar i 15 km/h.

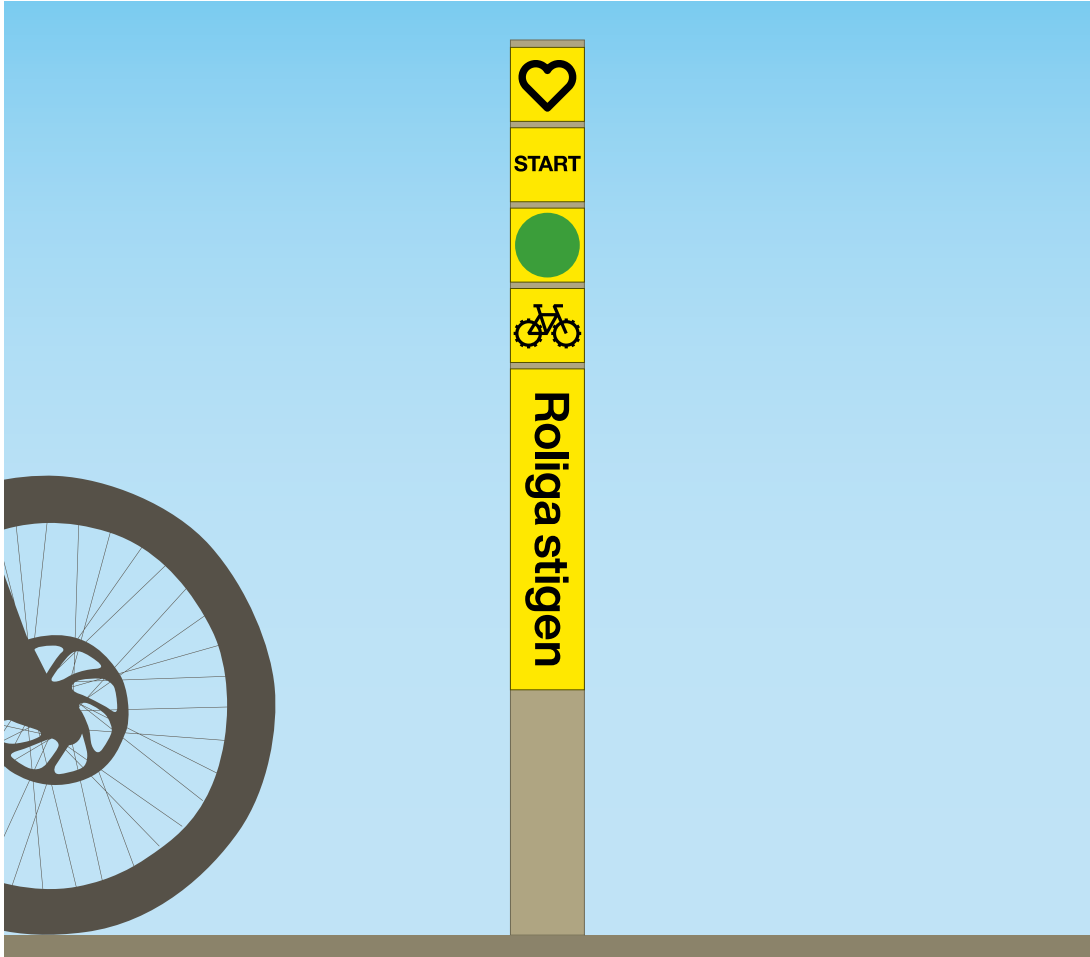
Ta för vana att alltid gå tillbaka ca 25 meter när du satt upp en skylt, för att kontrollera att den syns lika bra som du tänkt dig. Ibland krävs siktröjning för att få till en synlig och effektiv skyltning.

Lokal anpassning

Skyltningen kan anpassas till den förening, myndighet eller företag som är huvudman för spåret. Kanske genom att använda egna logotyper eller avsändare, en befintlig grafisk form, eller kompletterande symboler för vad som händer längs leden.

Instruktionerna för svårighetsgradering och de allmänna skyltprinciperna gäller även vid lokala anpassningar – så att besökande cyklister är trygga med vad som väntar.

Avtal om nyttjande av mark för led

Markägare:

Adress:

Nyttjanderättshavare:

Adress:

1. Syfte med upplåtelsen
Markägaren till fastigheten
i kommun upplåter till nyttjanderätts-
havaren att nyttja ett område som led enligt nedan på de
vägar, stigar och områden som markerats på bifogad karta.
Därutöver medges nyttjanderättshavaren rätt att komplet-
tera leden enligt vad som beskrivs nedan. Befintliga och
anlagda leder som ingår i upplåtelsen ska inritas på kartan
vilken bilägges avtalet som Bilaga 1.

Leden ska användas för följande ändamål:

☐ vandringsled

☐ cykelled

☐ MTB led

☐ ridled

☐ annan användning:

.....

.....

Beskrivning av leden och avsedd användning:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. Avtalstid och uppsägning
Detta avtal gäller för en tid av från och med
..... / 20..... och förlängs automatiskt med 1 år i taget
under förutsättning att skriftlig uppsägning inte sker senast
8 månader före avtalstidens utgång.

3. Ersättning
För rätten att enligt ovan nyttja fastigheten gäller följande
ifråga om ersättning:
☐ Ersättning för upplåtelsen utgår ej.
☐ Ersättning erläggs med kr/år som ska erläg-
gas utan anfordran till av markägaren anvisat konto.
Ersättningen betalas årligen senast den Om
nyttjanderätten beläggs med moms eller annan skatt
tillkommer denna utöver den ovan angivna summan. Vid
dröjsmål med betalningen utgår ränta enligt räntelagen.

4. Löpande skötsel och underhåll
Besiktning ska ske vid verksamhetens början och slut samt
under pågående verksamhet om någon part påkallar det.
Nyttjanderättshavaren ansvarar för att hålla leden i gott
skick. Det gäller även anläggningar såsom broar och spänger.
Nyttjanderättshavaren ansvarar för städning av det upplåt-
na området och övrigt utnyttjad mark samt, i samråd med
markägaren, för skötsel och underhåll av området enligt
följande:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

5. Nyttjande
Nyttjanderättshavaren får ej förändra ledens beskaffenhet
om det ej avtalats i detta avtal eller enligt annan skriftlig
överenskommelse. Leden får hållas fri från ris och grenar
samt vindfällan som fallit över den, dock får inte träd grövre
än 5 cm i roten fällas, inte heller får träd spikas i eller skadas
på annat sätt utan markägarens medgivande i varje fall.
Nyttjanderättshavaren har ansvar för att i rimlig omfattning
förhindra annan användning än den avsedda, exempelvis
MTB på vandringsled, eller häst på cykelled. Vid dränering
eller markförstärkning ska nyttjanderättshavaren samråda
med markägaren före åtgärd. Nyttjanderättshavaren svarar
för kostnaderna för eventuella åtgärder.

Utöver ovanstående är parterna överens om följande:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Avtal om nyttjande av mark för led

6. Information
Nyttjanderättshavaren äger rätt att sätta upp skyltar och
anvisningar inom ledområdet. Nyttjanderättshavaren
förbinder sig att informera användarna av leden om vilket
område som är upplåtet för verksamheten enligt avtalet.
Nyttjanderättshavaren ska följa och informera om allemans-
rättens hänsyns- och ansvarsregler.

7. Markägarens rättigheter
Upplåtelsen är en delad nyttjanderätt med markägaren
eller den hen sätter i sitt ställe. Det innebär att annan verk-
samhet såsom skogsbruk och jakt bedrivs på det upplåtna
området. Avverkning av skog är exempelvis en naturlig del
av fastighetens skötsel. Efter skogsbruksåtgärder ska mar-
kägaren tillse att leder rensas från ris.

8. Särskild aktsamhet
Vid ogynnsamt väder som kan medföra onormalt slitage
ska nyttjanderättshavaren tillfälligt inskränka nyttjandet el-
ler i samråd med markägaren komma överens om lämpliga
åtgärder för att förhindra skada.

9. Förtida uppsägning
Markägaren äger rätt att säga upp avtalet under löpande
avtalsperiod om avsevärd skada och/eller olägenhet upp-
står till följd av markens nyttjande.

10. Ersättning vid skador
Markägaren äger rätt till ersättning för skador till följd av
nyttjanderättshavarens verksamhet på de leder, vägar, och
områden som ingår i upplåtelsen och som medför direkta
kostnader.
Om skador inträffar till följd av verksamhet utanför det
upplåtna området ska dessa ersättas enligt gängse skade-
ståndsrettsliga principer. Nyttjanderättshavaren svarar i
markägarens ställe för skador som drabbar tredje man som
hens verksamhet på området åsamkar. Ersättningsanspråk
för skada ska föregås av besiktning som parterna om möj-
ligt genomför gemensamt.

Markägare

.....

Ort och datum

☐ Nyttjanderättshavaren förbinder sig att teckna och vid-
makthålla erforderliga försäkringar såsom ansvar och/
eller skogsbrand för att hålla markägaren skadeslös för
skador som kan uppkomma genom hens anordningar
och åtgärder genom detta avtal.
☐ Markägaren ställer ej krav på att nyttjanderättshavaren
innehär försäkringar enligt ovan.

11. Borttagning av skyltar mm
När avtalet upphört att gälla, ska nyttjanderättshavaren
inom 1 månad efter upphörandet ta bort alla skyltar och
anordningar exempelvis broar och spänger som anlagts av
nyttjanderättshavaren om annan skriftlig överenskommelse
ej träffats.

12. Information till andra nyttjanderättshavare
Markägaren är skyldig att informera andra nyttjanderätts-
havare på fastigheten om detta avtals innehåll.

13. Överlåtelse av fastighet
Överlåtes fastigheten åligger det markägaren att informe-
ra ny ägare om detta avtal. Det åligger också markägaren
att utan dröjsmål informera nyttjanderättshavaren om att
överlåtelsen skett.

13. Inskrivning
Detta avtal får ej inskrivas i fastighetsregistret.

14. Överlåtelse av avtalet
Detta avtal får ej överlåtas.

15. Övrigt
I övrigt har följande överenskommits:

.....
.....
.....
.....
.....
.....

Nyttjanderättshavare

.....

Ort och datum

Intresserad av mer läsning?
Här är några tips.

Naturturismföretagens information om turism på annans mark

<https://natturturismforetagen.se/turism-pa-annans-mark/>

Naturvårdsverkets information om allemansrätten

<https://natturturismforetagen.se/turism-pa-annans-mark/>

Klimatanpassning av leder

<https://visitumea.se/sv/media/841>